

ΔΟΚΙΜΙΟ

Ο Εδουάρδο Γκαλεάνο συνθέτει ένα πανόραμα της ιστορίας, της μαγείας και του πάθους που περιέχει το ποδόσφαιρο

Βαθιά υπόκλιση στη στρογγυλή θεά

Του Αναστάση Βιστωνίτη

Ο Εδουάρδο Γκαλεάνο (1940-2015) ήταν από τις χαρακτηριστικότερες και τις πιο αγαπητές μορφές της σύγχρονης λατινοαμερικανικής λογοτεχνίας που με τα βιβλία του μας έδωσε ένα πολιτικό και πολιτισμικό πανόραμα της ηπείρου σε κείμενα σύντομα, αλλά εξαιρετικής γλωσσικής ακρίβειας και περιεκτικότητας, που συνθέτουν μια εικόνα του ισπανόφωνου – και όχι μόνον – κόσμου από την εποχή των κονκισταδόρων ως τις αρχές του 21ου αιώνα. Το μείζον επίτευμά του είναι ασφαλώς το τρίτομο *Μνήμη της φωτιάς*, έργο πλέον κλασικό, το οποίο εξακολουθεί να διαβάζεται με αμείωτο ενδιαφέρον από εκατομμύρια αναγνώστες.

Οι εκδόσεις *Μετάιχμιο* έχουν προγραμματίσει την έκδοση δεκατεσσάρων βιβλίων του Εδουάρδο Γκαλεάνο. Τα δεκατρία που κυκλοφόρησαν ως το 2015 (έτος του θανάτου του) κι ένα ακόμη που εκδόθηκε τον επόμενο χρόνο.

Το δημοφιλέστερο άθλημα

Ενα από τα πιο ερεθιστικά βιβλία του Γκαλεάνο είναι ασφαλώς *Το ποδόσφαιρο στη σκιά και στο φως* που αρχίζει να το διαβάζει κανείς και δεν θέλει να σταματήσει. Παραθέτοντας πλήθος από βινιέ-

τες ο συγγραφέας είναι σαν να γράφει την ιστορία της χώρας του, της Λατινικής Αμερικής αλλά και του κόσμου. Το δημοφιλέστερο άθλημα παγκοσμίως, το οποίο εκστασιάζει αστούς, προλετάριους, ενίοτε και αριστοκράτες, εκφράζει όσο τίποτε άλλο τον ψυχισμό, τον καημό, τα πάθη, τις χαρές και τις πίκρες των λαών, όπως εμφανίζονται στα γήπεδα, όπου λίγο ως πολύ ο καθένας είναι μόνον ο εαυτός του, στις καλύτερες και στις χειρότερες στιγμές του.

Ο Γκαλεάνο ανοίγει μια τεράστια βεντάλια, από τις αρχές του 20ού αιώνα ως τις μέρες μας. Και στο αχανές πεδίο που ανοίγει παρελαύνουν οι παίκτες που βάζουν γκολ, όσοι καταντούν αποδιοπομπαίοι τράγοι και πεθαίνουν μέσα στην κατάθλιψη και τη δυστυχία, οι σταρ του αθλήματος, εκείνοι που γνώρισαν τη δόξα και τον πλούτο αλλά κατάντησαν τραγικές φιγούρες, χάνοντας τη μάχη με τους δαιμονές τους (το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι ο *Μαραντόνα*), κι όσοι άφησαν το ανεξίτηλο αποτύπωμά τους στο άθλημα αλλά και στην κοινωνία από όπου αναδείχθηκαν: ο *Πελέ*, ο *Γκαρίντσα* (ο σχεδόν κουτσός βραζιλιάνος εξτρέμ που μπορούσε να χορέψει τη δική του σάμπα στο άκρο της γραμμής ή κοντά στο σημαϊάκι του κόρνερ), ο μικροσκοπικός Ισπανός *Ινιέστα*, ή ο απίστευτος *Γιόχαν Κρόιφ*, ο ανεπανάληπτος ολλανδός ποδοσφαιριστής. Ο Γκαλεάνο θαυμάζει τον Αγιάξ της δεκαετίας του 1970, που έφερε το απόλυτο ποδόσφαιρο, μ' εκείνη

EDUARDO GALEANO
Το ποδόσφαιρο στη σκιά και στο φως
Μετάφραση Ισμήνη Κανσή,
Πρόλογος - Επίμετρο Κώστας Αθανασίου.
Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2026, σελ. 392, τιμή 16,60 ευρώ

τη φοβερή ομάδα που είχε επικεφαλής το «άτι» των γηπέδων, τον Κρόιφ.

Τείχη και μάγοι

Για τον Γκαλεάνο δεν υπάρχουν «άδεια» γήπεδα. Ακόμη και χωρίς θεατές περιέχουν τον χρόνο που πέρασε, την αποθέωση και τη συντριβή που γνώρισαν οι μεγάλες ομάδες και συντηρούν τον μύθο τους: το Γουέμπλεϊ, το Μαρακανά και πολλά άλλα.

Ο Εδουάρδο Γκαλεάνο καυτηριάζει την τεχνολογία του επαγγελματικού αθλητισμού, διότι «έχει επιβάλει ένα ποδόσφαιρο ταχύτητας και δύναμης, που απαρνείται τη χαρά, σκοτώνει τη φαντασία και απαγορεύει την τολμή».

BIBLIA

Θέλετε να καταλάβετε τι είναι ένας διαιτητής; Διαβάστε τα όσα σαρκαστικά γράφει σχετικά ο συγγραφέας. Ο διαιτητής είναι εκείνος που τρέχει ασταμάτητα, για να εξαφανιστεί με το τέλος του αγώνα, όταν οι φιλάθλοι των ηττημένων θέλουν να τον ξεσκίσουν και των νικητών απλώς τον αγνοούν.

Υπάρχει ρατσισμός στο ποδόσφαιρο; Ασφαλώς και υπάρχει. Η δημοφιλής Μπόκα Τζούνιορς, η ομάδα των φτωχών στην Αργεντινή (και μαύρων κυρίως), προκαλούσε τη χλεύη των οπαδών των άλλων ομάδων. Το ίδιο περίπου συνέβαινε και με τη Νάπολι, την ομάδα του Νότου στην Ιταλία που ο πλούσιος Βορράς δεν μπορούσε να ανεχθεί το ότι υπό την ηγεσία του Μαραντόνα η Νάπολι ανέβηκε από το υπόγειο του βαθμολογικού πίνακα στο πάνω πάτωμα και κατέκτησε το πρωτάθλημα της Ιταλίας. Το τείχος ανάμεσα στον πλούσιο Βορρά και τον φτωχό Νότο είναι αόρατο, αλλά, για τον ευφύεστατο Γκαλεάνο, υπάρχει και μοιάζει ακόμη χειρότερο κι από το Τείχος του Βερολίνου. Μεγάλα αστέρια του ποδοσφαίρου περνούν από τις σελίδες του βιβλίου. Μάγοι της μπάλας που οι παλαιότεροι φιλάθλοι είχαν την ευκαιρία να τους δουν στην τηλεόραση. Με τις εκρήξεις και την ευφύα τους, όπως ο Γάλλος *Πλατινί* ή ο Ολλανδός *Γκούλιτ*, ο «*δηλωμένος εχθρός του ρατσισμού*», που δεν τα πήγαινε καλά με τους προπονητές και τα αφεντικά των ομάδων, που τραυματίστηκε τρεις φορές αλλά επέστρεψε θριαμβευτής γιατί, όπως έλεγε, «*όταν δεν παίζω είμαι σαν μαυρό χωρίς πιπίλα*». Ή ο μοναδικός *Ζινεντίν Ζιντάν*, Γάλλος από το Αλγέρι, ο οποίος ήταν ικανός να κρύψει την μπάλα ανάμεσα στα πόδια του.

Αγράμματα «χορευτές»

Η εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου δεν αρέσει στον Γκαλεάνο, γιατί καταργεί τη μαγεία του αθλήματος, δηλαδή τη χαρά του παιχνιδιού. Το λέει πολύ χαρακτηριστικά: «*Το θέαμα που προσφέρει το ποδόσφαιρο είναι μια από τις πλέον προσοδοφόρες οικονομικές δραστηριότητες. Η τεχνολογία του επαγγελματικού αθλητισμού*», γράφει, «*έχει επιβάλει ένα ποδόσφαιρο ταχύτητας και δύναμης, που απαρνείται τη χαρά, σκοτώνει τη φαντασία και απαγορεύει την τολμή*». Αλλά παρακάτω, αυτός ο απόλυτος φιλάθλος, που λατρεύει τους ποδοσφαιριστές, συμπληρώνει: «*Ευτυχώς που εμφανίζεται ακόμη στα γήπεδα, αν και περιστασιακά, κάποιο τολμηρό αγρίμι που ξεφεύγει από το πλάνο και διαπράττει το σφάλμα να τα βάλει με ολόκληρη την αντίπαλη ομάδα, τον διαιτητή και το κοινό στις κερκίδες, για την απόλαυση και μόνο του κορμιού που ορμά στην απαγορευμένη περιπέτεια της ελευθερίας*». Συμβαίνει και αυτό, και ίσως συχνότερα από όσο λέει ο Γκαλεάνο, που νοσταλγεί την εποχή όπου τα αγράμματα παιδιά από τις φαβέλες και τις αλάνες αποδεικνύονταν (από πάθος ή από ένστικτο ή και από τα δύο) απaráμιλλοι χορευτές των γηπέδων που για να δείξουν το ταλέντο τους δεν χρειάζονταν κανέναν χορογράφο.

Ενας τεράστιος κοινωνικός καθρέφτης

Το τελικό συμπέρασμα που προκύπτει από αυτό το ερεθιστικό βιβλίο είναι πως το γήπεδο λειτουργεί ως τεράστιος καθρέφτης της κοινωνίας, στην οποία ασκεί μια ακαταμάχητη έλξη, και όπου οι φιλάθλοι το κατακλύζουν γιατί πουθενά αλλού δεν μπορούν να εκφράσουν με την ίδια ελευθερία τον εαυτό τους. Ετσι, ο Γκαλεάνο αριστοτεχνικά ενσωματώνει στις βινιέτες του τα παγκόσμια ή τα τοπικά γεγονότα που ορίζουν τις κοινωνίες μας. Το ποδόσφαιρο δεν κυριαρχεί διεθνώς επειδή υπάρχει η FIFA (στην οποία άλλωστε σέρνει τα εξ αμάξης) διότι το αντίθετο συμβαίνει: Η FIFA υπάρχει επειδή υπάρχει το ποδόσφαιρο, δηλαδή σε μια άλλη αναγωγή, επειδή υπάρχει η κοινωνία των ανθρώπων – κι αυτή είναι αναντικατάστατη. Η μετάφραση της Ισμήνης Κανσή είναι εξαιρετική και το επίμετρο του Κώστα Αθανασίου ένα θαυμάσιο πορτρέτο του Γκαλεάνο.

BIBLIA

ΝΙΚΟΣ Α. ΜΑΝΤΗΣ
**Τοξική
αρρενωπότητα**
Εκδόσεις Καστανιώτη,
2026, σελ. 320,
τιμή 18 ευρώ

γές, τυχαιότητα. Υπάρχει νόημα; Υπάρχει λόγος να ψάχνουμε αν υπάρχει νόημα; Τι μας βαρύνει; Πώς και γιατί συνεχίζουμε; Μια ιστορία για τους «κούφιους ρόλους» και τα μυστήρια του μυαλού και της καρδιάς.

Αντιστοίχως, στο «Body horror», ένα διήγημα που ακτινογραφεί θαυμάσια τη γενιά των millennials κατά τα φαινόμενα, ο φακός στρέφεται προς τους λεγόμενους «*phasalous*», ένα νεαρό ζευγάρι. Η πατρότητα και η μητρότητα μετατρέπονται, κυριολεκτικά, σε πεδίο ανταγωνισμού και μάχης.

Στο «Νόμισμα» ένας ηλικιωμένος επιχειρηματίας, ο Αλέξης, ευρισκόμενος σε ένα ξενοδοχείο με την Εφελίνα, μια ακόμα εργαζόμενη στην εταιρεία του, η οποία κατέληξε, αλκοολογικά, κι αυτή ερωμένη του, της ανακοινώνει ότι πρέπει να σταματήσουν τις επαφές τους. Ο ήρωας, καθώς αποδέχεται το τέλος της ομαρτικής του ικανότητας, ανατρέπει στο παρελθόν της ανδρικής του σταδιοδρομίας. «Προσπαθεί να θυμώσει το πρόσωπο εκείνου του κοριτσιού, από τότε, του κοριτσιού με το οποίο είχε χάσει την παρθενιά του, μα δεν μπορεί να το επαναφέρει στη μνήμη του [...] Θυμάται μόνο το ποσό που της είχε δώσει. Πενήντα δραχμές. Ανωραπείται γιατί να θυμώσει αυτό».

Στην «Εξοδο», είναι ένας ηλικιωμένος διανοούμενος αυτός που, ύστερα από «δι-
άγνωση» ιατρική, καλείται να συμφιλιωθεί
με τον θάνατό του. Αγάπησε ποτέ στον
σύγγραφο βίο του αληθινά; Το κενό είναι
ανεπίτευτο. Διαπαιδαγωγικές, βαθιές σελίδες
από τον πεζογράφο εδώ.

Παιχνίδι με τη μορφή

Ο Νίκος Α. Μάντινς, ωστόσο, δεν παίζει μονάχα με τα είδη και τις ατμόσφαιρες, παίζει και με τις μορφές. Δεν μπορεί κανείς να μη σταθεί στη σπαρτιαστική θεατρικότητα των διηγημάτων «Τα λέμε» (για τη δομική και ευτράπελη ασυνεννοησία ενός ετεροφυλόφιλου ζευγαριού) και «Hook up» (για την ζεπέτα δύο γκέι ανδρών που αποδεικνύεται πιο περίπλοκη και ανατρεπτική). Το «Σχήμα λόγου», επιπροσθέτως, έχει την υφή ενός δραματικού, σαρωτικού μονολόγου που βγάζει στη σφύρα το ακατέργαστο απόθεμα της βαρβαρίας (ενώ το «Silver alert», αναλόγως, μα σε άλλο νόνο, εξεικονίζει την άνοια). Εντάξει, δύσκολα θα ξεχάσει κανείς τον ομοφυλόφιλο Σούπερ Λέλο, αποτυχημένο Influencer από ένα χωριό της Μακεδονίας (στις «Πολικές αρκούδες»). Τα «Παγκάκια» είναι μια ιστορία έξι σεξιδιών, αλλά προκαλούν σοκ και δέος. Στην «Λογοτεχνική βραδιά» και στην «Υποφερμένη» σατπρίζεται, μεταξύ άλλων, το συγγραφικό σινάφι (με δηκτικότητα, ειλικρίνεια και αγωνία). Στην «Τοξική αρρενωπότητα», στο διήγημά που χαρίζει τον τίτλο στη συλλογή, μπαίνουμε στα δόντια του αναγκασμένου ανδρικού σπριτζ, σε μια έπαιψη στην Εκάλυ, με αλκοόλ και ναρκωτικά.

Πολυδιάστατο ύφος

Ο Νίκος Α. Μάντης ζωγραφίζει το λεγόμενο «τοχυρό φύλλο» με τα χρώματα της μάταιωσης, της μοναξιάς, της ευαλωτότητας. Το κάνει υποψιασμένα, χωρίς καλοπαιδίματα προς πάσα κατεύθυνση, με κριτική εγρήγορση, με ειρωνεία, με χιούμορ, με αναπόκριτη συμπόνια, με το όριμο και πολυδιάστατο ύφος του. Η *Τοξική αρρηνωπάτητα* είναι ένα καταπληκτικό, απολαυστικό βιβλίο, που προβληματίζει και διασκέδαζε. Του αξίζουν αμέτρητοι αναγνώστες.

B
Η ιστορία του
«Αλκοτέστ» έχει
σίγουρα κάτι από
τη Φλάνερι
Ο' Κόννορ ή το σινεμά
των Αδελφών Κοέν,
φλερτάρει με τη
μαύρη κωμωδία,
το γκροτέσκο, και
κορυφώνεται μέσα
σε έναν βάλτο

B
Το «Porn revenge» αναδεικνύει πόσο συμπληρωματικές και αλληλένδετες έχουν καταστεί στην εποχή μας οι πραγματικές και οι εικονικές υπάρξεις των ανθρώπων, ακόμα και στο επίπεδο της μυχιότητας

B
Στο «Νόμισμα»
ένας ηλικιωμένος
επιχειρηματίας,
ο Αλέξης,
ανακοινώνει σε μια
ακόμα εργαζόμενη
στην εταιρεία του
που κατέληξε
ερωμένη του
ότι πρέπει
να σταματήσουν
τις επαφές τους

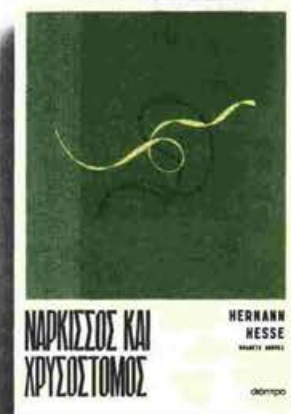
Η δύσκολη τέχνη της συνύπαρξης

Τρία βιβλία που επαναπροσδιορίζουν την αγάπη, την ευθύνη και τις ανθρώπινες σχέσεις

Η Katie Kitamura
αμφισβητεί τις
προκαταλήψεις μας
για τον έρωτα, την τέχνη
και την ταυτότητα.
Ένα συναρπαστικό
μυθιστόρημα που
μας κάνει να αναρωτηθούμε
αν γνωρίζουμε πραγματικά
τους ανθρώπους
που αγαπάμε.

**Στη διεθνή βραχεία
λίστα του Booker
Prize 2025**

Σ' ένα μεσαιωνικό μοναστήρι, δύο νεαροί άντρες συνδέονται με μια βαθιά φιλία, παρά τις διαφορές τους. Ανάμεσά τους ξεδιπλώνεται ένα αέναο δίπολο: σάρκα και πνεύμα, τέχνη και διανόηση, συναίσθημα και λογική. Αλλά η αγάπη που τους ενώνει αποδεικνύεται ισχυρότερη από κάθε αντίθεση.

Ένα από τα εμβληματικά έργα του Νομπελίστα Χέρμαν Έσσε

Μια συλλογή διηγημάτων που μας προτείνουν να ξανασκεφτούμε τις συνέπειες των καθημερινών μας αποφάσεων, την ηθική της σχέσης μας με τον κόσμο, την ικανότητά μας να κατανοούμε άλλα πλάσματα και να συνυπάρχουμε μαζί τους με υπευθυνότητα.

**Οκτώ ιστορίες γραμμένες
με τη μαεστρία του
νομπελίστα J.M. Coetzee**

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

διόντρε